

ΚΡΗΤΙΚΑ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

1.

Ο ΚΩΔΙΞ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ BAROCCI

Ἡ σημασία τοῦ κώδικος Oxon. Baroc. graecus 170 διὰ τὴν μελέτην τῆς χειρογράφου παραδόσεως καὶ εἰκονογραφίας τοῦ κειμένου τῶν Χρησμῶν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ εἶναι ἤδη γνωστή. Δὲν ἔχει ὅμως μέχρι σήμερον ἐπιστηθῆ ἢ προσοχὴ ἐπὶ τῆς ἰδιαιτέρας σχέσεως τοῦ κώδικος τούτου μὲ τὴν Κρήτην.

Τὴν ἱστορίαν τῆς ἐργασίας ταύτης ἀναφέρει αὐτὸς ὁ Francisco Barocci εἰς τὴν λατινιστὶ γεγραμμένην ἀφιέρωσίν του. Τὸ 1576 ὁ ἄρχων Jacobo Foscarini ἔδωκεν εἰς τὸν Barocci ἐν Κρήτῃ παλαιὸν εἰκονογραφημένον χειρόγραφον τῶν Χρησμῶν καὶ τοῦ ἐζήτησεν νὰ ἀντιγράψῃ τὸ κείμενον, νὰ τὸ μεταφράσῃ λατινιστί, νὰ τὸ ἀποκαταστήσῃ, καθαιρῶν τοῦτο ἐκ τῶν μεταγενεστέρων τοῦ Λέοντος παρεμβολῶν καὶ νὰ τὸ διακοσμήσῃ μὲ εἰκόνας. Ὁ Barocci ἔτελείωσε τὴν ἐργασίαν «*Cretae, VI, idus Aprilis MDLXXVII*» καὶ τὴν ἀφιέρωσεν «*illustrissimo Jacobo Foscareno, equiti Cretae imperatoria auctoritate consuli, heroi amplissimo*» ὑπογράφων «*Franciscus Barocius, S. P. D.*». Ὅπως ἐκ τῆς ἀφιερώσεως ἐξάγεται, ὁ Barocci ἐσκόπευε νὰ ἐπισυνάψῃ ἐρμηνευτικὰ σχόλια, πιθανὸν ὅμως μετέβαλε πρόθεσιν, ἀφοῦ τὰ σχόλια ταῦτα δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν κώδικα.

Διὰ τὴν λαμπρὰν ἐργασίαν τοῦ Barocci ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς κριτικῆς ἐπεξεργασίας τοῦ κειμένου, τῆς λατινικῆς αὐτοῦ μεταφράσεως καὶ ἰδίως τῆς εἰκονογραφήσεως δὲν χρειάζεται νὰ γίνῃ ἐνταῦθα ἰδιαίτερος λόγος. Αἱ 24 ὀλοσέλιδοι πολύχρωμοι εἰκόνες ἀποτελοῦν ἔργον τέχνης καὶ σημαντικὸν μνημεῖον διὰ τὴν μελέτην τῆς κρητικῆς ζωγραφικῆς τοῦ 16. αἰῶνος.

Πλὴν τούτων ὅμως ὁ κώδιξ παρέχει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Ὁ Barocci ἀναφέρει εἰς τὴν ἀφιέρωσίν του ὅτι ὁ Foscarini θὰ μετέφερε τὸν κώδικα εἰς τὴν Ἑνετίαν, πλουτίζων ταύτην δι' ἐνὸς εἰσέτι ἐκ Κρήτης μνημείου, προστιθεμένου εἰς τὰ ἄλλα ἀναρίθμητα ἀρχαῖα, νομίσματα καὶ ἀγάλματα, τὰ ὅποια εἶχον ἤδη μεταφερθῆ ἐκεῖ. Ἴδου τὸ κείμενον: «*Ipsum enim (δηλ. τὸν κώδικα) tum propter antiquitatem—si unicuique rei non exigua nobilitas ex antiquitate comparatur—tum propter auctoris gravitatem ac sapientiam, tum demum propter rerum in eo contentarum summam doctriam, verita-*

tem, opportunitatem et curiositatem ab amplitudine tua omni studio amplectendum : atque una cum ceteris innumeris pulcherrimis numismatibus ac marmoreis statuis antiquorumque memora(n)dis monumentis, quae ab hoc Jovis regno in inclitam Venetorum civitatem est allatura, hoc unum : praecipue eximium preclarumque opus tot annis ab omnibus peroptatum tanquam preciosissimam gemmam secum afferendum esse censeo. Ἡ μαρτυρία τοῦ Barocci προσθέτει μίαν εἰσέτι ἀπόδειξιν τῆς συστηματικῆς λεηλασίας, τῆς ἀσκουμένης εἰς βάρος τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν.

Σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι ὁ αὐτὸς Francisco Barocci, ἔγραψε «ἐν τῇ τῶν Ἑνετῶν πανευδαίμονι πόλει» τὸ 1588 μέρος τοῦ κώδικος Lond. Burn. 105, κατὰ τὸν πίνακα Vogel-Gardthausen.

Καὶ ἐπειδὴ γίνεται λόγος περὶ τῶν Χρησμῶν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, θεωρῶ χρήσιμον νὰ σημειώσω ἐνδιαφέρουσαν ἀνέκδοτον προφητείαν περιεχομένην εἰς τὸν κώδικα Oxon. Laud. graecus 52, f. 83r., εἰς σχόλιον ἐπὶ τῶν Χρησμῶν : «Οὐαί σοι νῆσος Κρήτης, ὅταν οἱ Ἀγαρινοὶ ἔλθωσι καὶ κυριεύσωσι καὶ πόλεμος γενήσεται ἀναμέσον Ἰσμαηλιτῶν καὶ Ρωμαίων εἰς τόπον λεγόμενον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Μελικῆς»*. Ὁ κῶδιξ ἔχει γραφῆ τὸ 1568 ὑπὸ τοῦ κωδικογράφου ἐκ Κυδωνίας Ἀντωνίου Ἐπισκοποπούλου, ἡ δὲ προφητεία φαίνεται ὅτι ἐγράφη ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων εἰς τὴν Κύπρον.

2.

ΔΥΟ ΚΡΗΤΕΣ ΚΩΔΙΚΟΓΡΑΦΟΙ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΥΜΕΩΝΑΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΣ ΛΑΜΠΑΡΔΟΣ

Οἱ ἐν Κρήτῃ φιλόλογοι πρὸ τῆς εἰς τὴν νῆσον καθόδου πολυαρίθμων καὶ ἀξιολόγων λογίων μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453) δὲν ἦσαν βεβαίως πολλοί, ὅπως δύναται τις νὰ βεβαιωθῇ ἐκ τοῦ περιορισμένου ἀριθμοῦ τούτων παρὰ Vogel-Gardthausen¹. Οὐδὲ κατώρθωσαν οὗτοι νὰ δημιουργήσουν ἀξιόλογον κέντρον

*] [Σημ. Συντ. Διὰ τὸν Μέλινα βλ. καὶ «Κρητικά Χρονικά» Β' (1948) σ. 71].

¹) Vogel-Gardthausen, Die griechischen Schreiber der Mittelalters und der Renaissance, Leipzig 1909. Εἰς τοὺς Κρητας κωδικογράφους πρὸ τοῦ 1453 δέον νὰ προστεθῇ καὶ ὁ Ἰωάννης μοναχός, ὅστις ἔγραψε τὸν Cod. Vatic. 376 (Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης μετὰ σχολίων). Ὁ Ἰωάννης